

köztük két ujjnyi vastag fenékdarabok, s nagy számmal találhatók viszont az aggteleki barlangban is lelt, bámulatosan változatos kardíszítésekkel telt vékony, iszapolt edénytöredékek, amelyek a szürke és fekete szín árnyalatait mutatják. Ezek az egyenes és csigavonalas ékitmények a száradó edény falába olyan rajzbiztossággal és ízléssel vannak bekarcolva, hogy az igazi művészi tökély hatását keltik. Vastagabb, durvább edény falát is diszítették párluzamosan futó egyenes vonalakkal és az üresen maradt szalagba szurkált pontokkal. Egy másik edény cikk-cakkos ékítést mutat, míg egy edény különben vastag falát olyan mélyen vágta be a gölöncsér diszítőkése, hogy használat közben ezeken a vonalakon roppant össze az edény. Megtaláljuk a nagy fogóbütykövel ellátott edénytípusokat is, s azt az egyszerű fazekat is, amelynek egyedüli dísze a perem rovátkolása. A fazekak mellett tál töredéke is megmaradt. Nagyon sok durvább kivitelű cserép semmi diszítést nem mutat. Érdekes az edények között egy töredék, amelynek fala az agyag közé bőven gyúrt csillántól nyer díszes és érdekes külsőt.

A csontok, amelyek a cserepekkal együtt kerültek elő, meghatározva nincsenek, de valószínűnek látszik, hogy újabb eredetű kisebb barlanglakó állatok maradványai s az emberi használatnak semmi nyomát sem mutatja.

Sajnos, egyelőre csak e kevés eredménnyel tudok beszámolni a Felfalusi barlangról. Rövidesen talán szerét ejthetem-e a további kutatásnak, amely azzal kecsegtet, hogy a világhírű s onnét nem messzire eső aggteleki barlang testvérét lehetne fölfedezni, amely, bár cseppkőképződésre azzal aligha vetekedhetik, de talán nagyon sok őskori kultúrmaradványt tárna napvilágra.

JELENTÉS AZ AGGTELEKI BARADLA-BARLANGBAN 1910-BEN VÉGZETT RENDSZERES ÁSATÁSOKRÓL.¹

Irta: KADIÓ OTTOKÁR dr.

A Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Bizottsága 1910-ben megalakulva, elsősorban az aggteleki Baradla-barlang rendszeres átkutatását tűzte ki feladatául. Ez a barlang hatalmas kiterjedésénél, pompás cseppkőképződéseinél és ősrégészeti tartalmánál fogva nem csak hazánkban, hanem az egész földön a természetnek egyik legkiválóbb nevezetessége. A Baradla-barlangról ma már nagy irodalom létezik s még sem mondhatjuk, hogy ez a barlang minden tekintetben teljesen át lenne kutatva. Ilyen kutatás-időben és pénzben egyaránt nagy áldozatokat igényel; egy kutató magában ilyen sokoldalú feladatot mai nap, amikor a természettudomány minden ága annyira specializálódott, nem képes egymaga elvégezni; ilyen nagy feladat

¹ Előadva a Magyarhoni Földtani Társulat Barlangkutató Bizottságában.

lebonyolításához szervezett munka szükséges. Ép ezért indokolva volt, hogy a Magyarhoni Földtani Társulat kebelében ilyen kutatásokra különböző szakmájú buvárok szervezkedjenek.

A Baradla-barlang rendszeres átkutatását az ásásokkal kezdtük, mert ezek előreláthatólag a legtöbb időt és a legtöbb költséget fogják igényelni. Minden egyéb kutatás, úgymint a barlang leírása, a geológiai felvételek, a topografiai és hidrografiai viszonyok vizsgálata az ásásokkal párhuzamosan vagy később is végezhető.

E barlang rendszeres felásatására a Barlangkutató Bizottságának folyó évi április hó 26-án tartott bizottsági ülésen elfogadott határozata értelmében én kaptam megbízást. Feladatombhoz képest SIEGMETH KÁROLY igazgató úrral folyó évi szeptember hó 5-én Aggtelekre utaztam és a Baradla-barlangban október hó 5-ig ásattam. Erre a célra a Magyar Nemzeti Múzeum Archeológiai Osztálya 500 K, a Magyar Kárpát-Egyesület (Keleti Kárpátok Osztálya) pedig 200 K-át adományozott. Összesen tehát 700 K állott rendelkezésemre. A Magyar Nemzeti Múzeum főntebbi áldozatán kívül saját költségén MÁRTON LAJOS dr. archeologus urat küldte ki, aki az ásásoknál szíves utbaigazításaival segédkezett és a legnagyobb készséggel az archeológiai anyag feldolgozására vállalkozott. Alig kell említenem, hogy az ilyen ásásoknál a geologus és archeologus közreműködése milyen nagy előnnyel jár. Mielőtt tulajdonképeni ismertetésemre áttérnék és ásatásaimról beszámolnék, legyen megengedve a barlangot néhány általános vonásban megismertetni. A barlang pontos leírása báró NYÁNY JENŐ nagy monografiájában és SIEGMETH KÁROLY ismertető dolgozataiban található.

A Baradla-barlang Aggtelek község határában, Gömör és Kishont vármegye keleti szélén, Abauj-Torna vármegye közvetlen szomszédságában fekszik. A barlangnak tudvalevőleg két bejárata van. A régi bejárat a községtől nyugatra, 1 km távolságra a Pelsőcz felé vezető országút mellett van. Bejáratát már messziről magas sziklafal és egy turistaház árulja el. Az új bejárat a községtől keletre, majdnem 3 km távolságban a Jósvalfó felé vezető országút mellett egy széles dolina talpán nyílik. Ezt a bejáratot szintén két kis épület jelzi. A régi bejárat természetes úton, egy hatalmas litoklázis mentén lesülyedt mészkörög folytán nyílt meg; az új bejárat ellenben mesterséges, ezt 1890. évben törték át. A barlang első felvételét RAISZ KERESZTÉLY 1801. és 1802. években végezte; ő a barlangot csak a Vaskapuig ismerte. 1829. évben VAS IMRE mérnök a barlangot újból fölmérte és ez alkalommal a barlang további részét fedezte föl egészen a Pokolig. A barlang legújabb felmérését 1885. és 1886. években MÜNNICH KÁLMÁN bányatanácsos végezte.

A Baradla-barlangot elsősorban óriási kiterjedése és gazdag cseppkő-képződményei teszik nevezetessé. A barlang teljes hossza kb. 8·7 km, ebből a főágra 5·8 km, a mellékágakra pedig 2·9 km esik. A barlang egy folyó medréhez hasonlít, mely kisebb-nagyobb kanyarulatokban először keleti irányban halad, ezután egy nagy kanyarulatban délkeletre, majd ismét keletre fordul; közel az új bejárat betorkolásához északra fordul s ezt az irányt egész végig, a Pokolig megtartja. Ezen a hosszú úton a barlang főága sok helyen hol összeszűkül, hol pedig kitágul és hatalmas termeket alkot. A főágon kívül a

barlangnak több mellékága is van, a legtöbb a régi bejárat tájékán képződött. Itt találjuk a Rókalyuk és Denevérág nevű mellékfolyosókat, ezután a Búdostói ágat a Paradicsommal; jóval tovább van az ú. n. Retekbarlang és ezután következik az új Áttörés mesterséges alagútja.

Prehisztóriai ásátásokra nézve csakis a barlang elülső része, az ú. n. Pitvar, Folyosó és a Csontház, a mellékágak közül pedig a Denevérág végső szakasza fontos. A régi bejárat nyílásán a barlangba menve, egy lejtős lejárás számos lépesőin kell végighaladnunk, míg az aránylag alacsony, de széles Pitvarba jutunk. A Pitvarból egy szélesebb alacsony nyílás a barlang főágába, egy mellette levő keskeny folyosó, az ú. n. Temetkezési folyosó a Csontházba vezet. A Csontház egyik fala mellett az Acheron-patak folyik. Ezeket a részeket magam is pontosan felmértem s méréseimből kitűnt, hogy a nevezett barlangrészeket tulajdonképpen csak egy, a boltozatról lehajló és a barlang kitöltésébe benyúló sziklarészlet választja el, vagyis az említett elkülönítettnek látszó barlangrészek egy összefüggő egységes nagy üreget alkotnak.

Az itt vázolt barlangszakaszban báró NYÁRY JENŐ 1876. és 1877. években három ízben, mindenkor csak néhány napig, de nagy aparátussal több szakember társaságában ásátott. Az ásátások főképpen a Csontházra és a már többször említett barlangszakasz falmelletti részletekre terjedtek ki, ahonnan igen tekintélyes archeologiai, antropologiai és faunisztikai anyag került a kutatók birtokába és az ismert nagy monográfia megírásához alapul szolgált.

Báró NYÁRY JENŐ sikeres kutatásai nyomán haladva, én is ezekben a részekben kezdtem meg ásátásaimat. Minthogy a megelőző ásátásokból világosan látni lehetett, hogy itt biztos eredményre számíthatok, a próbaásatást mellőztem s mindjárt a rendszeres felásatáshoz láttam hozzá. Ásátásaimat úgy végeztem, mint a Szeleta-barlangban. A felásandó területet először 10×10 méteres táblákra, ezeket azután 2×2 méteres négyszögekre osztottam. A táblákat nagy betűkkel, a négyszögeket arab számokkal, a kiásott rétegeket pedig római számokkal jeleztem. Mindössze 12. egy sorban haladó négyszöget ásattam fel, úgy hogy végeredményképpen egy 2 m széles és 24 m hosszú árkot ásattam ki, mely a Pitvart, a Folyosót és a Csontházat ÉNy—DK-i irányban szeli. Ezt az árkot végig 1-5 m mélységre ásattam, egyik négyszöget a Pitvarban azonban egész 4 m mélységre mélyítettem, anélkül, hogy a barlang fenekét elértük volna. Ez az árok a következő igen egyszerű szelvényt tárja fel: fönt átlag 1 m vastag alluviális humuszréteg, végig tűzhelymaradványokkal, alatta sárga agyag mészkőtörmelékekkel; lefelé a mészkőtörmelékhez mindig sűrűbben kvarekavics és kvarchomok vegyül, míg végre 4 m mélységben tiszta homokra akadunk. Ebből a homokrétegből a gödörbe víz kezdett szivárogni, úgy hogy a további mélyítést be kellett szüntetni.

A fekete tűzhelyes humuszban igen gazdag archeologiai, antropologiai és paleontologiai anyagot találtunk. A paleontologiai anyag recens háziemlősök maradványaiból áll és a csontok tördelt voltaknál és helyzetüknél fogva konyhahulladéknak tekinthetők. A csontok eddigi meghatározásuk alapján a következő recens fajok legkülönbözőbb részeit találtuk: *Canis familiaris*, *Cervus capreolus*, *Cervus elaphus*, *Capra hircus* vagy *Ovis aries*, *Bos taurus*, *Sus scropha*,

Equus caballus és madárcsontok. A csontanyagának legalább is 50%-a emberi csont. Az emberi csontvázakat a Folyosóban találtuk alig 0.5 m mélységben. Egy-egy csontvázból csak egyes csontokat találtunk s ezeknek is jórésze már el volt málvá. A koponyákból egyetlenegy teljes példányt sem találtunk, mindenütt csak fogyatékos töredékek kerültek ki. Az emberi csontok kiemelését a legnagyobb elővigyázattal végeztük s MÁRTON LAJOS dr. barátommal arról győződttünk meg, hogy ezek sem zsugorodott, sem kinyujtott, hanem össze-visszahányt helyzetben feküdtek. Érdekes, hogy az emberi csontok a többi emlőscsonttal együtt, szálban levő tűzhelyekben találtattak, melyek a felásott terület egész vonalán sehol sem voltak megbolygatva. Mindezekből az következik, hogy a szóbanforgó csontvázak nem voltak eltemetve, hanem más valamely úton kerültek a többi konyhahulladékkal a tűzhelyekbe. Nincs kizárva, hogy itt kannibálizmussal állunk szemben: ez a föltevés azonban még további bizonyítékra szorul.

Jelentésem végére érve, még egy igen fontos kérdéstről kell megemlékezni; egy kérdéstről, mely tulajdonképen érthetővé teszi, hogy ezeket az archeologiai ásásokat én mint geológus vezettem, ez az aggteleki diluviális ember kérdése.

BÁRÓ NYÁRY JENŐ monografiájában számos helyen a diluviális emberről is megemlékezik, sőt ennek jelenlétét a Baradla-barlangban számos paleolitikus kőszerszámmal és megmunkált ősmadvecsontokkal is bizonyítja. Ebbeli kutatásaim egyelőre a kiásott árokra vonatkoznak, ahol a következőket tapasztaltam. Az 1.5 m mélyre kiásott árok rétegsorozatában, mint említettem, a felső 1 m alluviális humuszról, az alatta levő 0.5 m mindenütt sárga agyagból és mészkőtörmelékéből áll. Ez a sárga mészkőtörmelékes agyag, úgymint a 4 m mélységre leásott gödör rétegei mindvégig teljesen meddők voltak, ezekben még csak ősmadvecsontokat sem találtam. Dacára annak, hogy itt mindeddig diluviális maradványokat nem találtam, ezeket a rétegeket petrográfiai minőségükönél fogva, diluviáliskorúaknak tekintem. Ha a diluviumban ebben a barlangban az ember tényleg létezett volna, akkor maradványait is ezekben a rétegekben meg kellene találnunk. Az a körülmény azonban, hogy mostani ásításaim alkalmával emberi maradványokat nem találtam, természetesen nem zárja ki azt a lehetőséget, hogy további kutatásaink, esetleg a barlang valamelyik más részében, a diluviális ember nyomait még napszínre fogják hozni. Meg kell említenem, hogy a fent említett megmunkált madvecsontok a Denevéragyból kerültek ki. Nincs tehát kizárva, hogy ezen mellékág kutatása alkalmával biztosabb nyomokra is fogunk akadni. Ebben az irányban a kutatásokat folytatni kellene.

Kelt Aggteleken, 1911 szeptember hónap 10-én.